

Rosenius och vår tids historiebruk

Emellanåt slås jag såväl av ett bristande historiemedvetande som av ett märkligt historiebruk i vår samtid. Vad händer när betydelsefulla personer och händelser non-chaleras när vår gemensamma historia skall förmedlas till vår samtid och till kommande generationer?

När jag går igenom *Nationalencyklopedins* tryckta, moderna och komprimerade version från 2009, finner jag att Carl Olof Rosenius (1816–1868) inte finns medtagen, dock förre fackordföranden och socialdemokratiska ministern Björn Rosengren, som står före Rosenius i normalupplagan och alltså behållits i den komprimerade upplagan. Hur kunde det bli så? I *Nordisk Familjebok* (1952–1955 års upplaga) beskrivs Rosenius som ”Sveriges inflytelserikaste lekmannapredikant” och kyrkohistorikern, professor Hjalmar Holmquist skrev en gång: ”Efter reformationen har ingen enskild svensk övat ett så omfattande och djupt inflytande på vårt folks religiösa och delvis allmänna fysiologi som Rosenius”. Vilken betydelse har Rosengren haft? Vidare finns det ett hundratal titlar med Rosenius som författare, som utgivits i mer än tre miljoner exemplar (två miljoner på svenska språket, en miljon på andra språk – översättningar finns på mer än trettio språk). Nytryck av hans skrifter utkommer kontinuerligt. Så kom exempelvis Rosenius *Dagbetraktelser* ut nyligen i en trettionde upplaga.¹ Första upplagan utkom 1874. Det var Rosenius sekreterare Amy Moberg som några år efter Rosenius död redigerat ihop texter som Rosenius publicerat i tidskriften *Pietisten*. Hur är det i Rosengrens fall?

När vi under 2016 har haft möjlighet att fira Rosenius 200-årsdag har vi på Johannelunds Teologiska Högskola genomfört ett symposium, vars föreläsningstexter legat till grund för den volym om Rosenius som nyligen utkommit: *Rosenius 1816-1916 – teolog, författare, självårdare*.² Fyra artiklar/kapitel är efter förfrågan dessutom översatta och publicerade i *Swedish American Historical Quarterly*.³ Man kan hoppas att detta leder till att några får upp ögonen för Rosenius historiska betydelse och fortsatta genomslag.

I Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens egen historieskildring (i jubileumsboken vid 75-årsfirandet) kan vi läsa att man samtidigt såg Rosenius som ”den svenska folkväckelsens frukt som redskap”. Han växte upp i en prästfamilj där läsarväckelsen satt sina spår. Han läste som ung den danske teologen Erik Pontoppidans (1698–1764) *Härliga Tros-spegel*, vilket inledningsvis ledde till en troskris men senare framåt till en punkt då Rosenius, som han själv beskriver det, ”framkom till nåden”. Han var då 15 år gammal och skolkamraterna som sett förändringen hos honom, kom att kalla honom ”den lille reformatorn” och ”den andre Luther”. Även om Anders Nohrborg (1725–1767) betytt en del genom *Den fallna människans salighets-ordning*, var det allt tydligare Luther som stod i centrum för den unge tonåringens intresse. Det var väl detta som skolkamraterna uppmärksammade genom sina tilltal. Genom ungdomsåren höll Rosenius varaktig kontakt med lutherskt väckelsefolk.

Det var genom metodisten George Scott (1804–1874) som Rosenius, efter en kort

tid i Uppsala och som informator på Länna gård, Huddinge, kom att bli en person som på olika sätt deltog i uppbyggelseverksamhet och den alltmer tilltagande väckelsen. Han kom att medverka vid tillkomsten av Ersta diakonissanstalt och Stockholms Stadsmission, och han blev naturligtvis en viktig person inom Evangeliska Fosterlandsstiftelsens under rörelsens första tid. Han blev aldrig präst, som varit planen vid flytten till Uppsala, men väl en högt uppskattad lekmanpredikant. Han fick bl.a. se Oscar Ahnfelt bli en del av väckelsen och bland hans åhörare återfanns personer som August Strindberg, Fredrika Bremer och Jenny Lind.

Rosenius fick ett stort genomslag inte minst genom *Pietisten*, som med stor överlägsenhet slog *Aftonbladet* i upplagesiffror under ett antal år, även om just den senare ofta ansågs vara landets mest populära tidning.

Framgångarna för Rosenius var många, men också motgångarna. Han fick utstå många anklagelser, och han led mer eller mindre hela sitt liv av svärmod. Tre av hans barn dog i mycket ung ålder, vilket måste ha orsakat stor sorg hos honom

och hustrun Agatha. Några menar att just svärmodet förmodligen bidrog till Rosenius uppskattning av Luther. Genomgående fanns hos Rosenius en känsla av Guds helighet, men samtidigt lyste nådens sol klart. Genom allt stod Rosenius i ”luthersk bekännelsestrogen anda”, som det uttrycks i den nämnda minnesskriften. I denna betonas också att väckelsen ledde till ett ”återuppväckande av den lutherska rättfärdiggörelseläran”.

Mycket hann han med, Rosenius, trots att han endast blev 52 år gammal. Men hur mycket känner vi idag till hans liv och verk eller för den delen den lutherska rättfärdiggörelseläran? Är det dags för att ta ett nytt tag i vår historia för att bättre förstå det lutherska och det luthersk-rosenianska arvet i Skandinavien?

Det vore märkligt om en man som Rosenius nonchaleras eller skymts i våra moderna encyklopedier av personer som haft ringa eller ingen betydelse för vår gemensamma historia. Vår samtids historiemedvetande måste friskas upp och vår tids historiebruk granskas.

Kjell O. Lejon

1. *Husandakt*. Beträktelser för varje dag ett helt år. BV-förlag, 2016
2. LarsOlov Eriksson & Torbjörn Larpers är redaktörer.
3. Vol. 67, No 3, July, 2016.